

VÄGEN MOT ISOLERAD MILITÄRDIKTATUR

DÄRFÖR BORDE SVERIGE AVECKLA INSATSEN I MALI

AV DIANA JANSE

Foto: Hampus Hagstedt/Försvarsmakten

Malis militärjunta har brutit sitt löfte att hålla president- och parlamentsval i slutet av februari. I stället vill regimen ha en övergångsperiod på ytterligare fem år. Dessutom har juntan av allt att döma slutit ett avtal med den ryska paramilitära Wagnergruppen.

Mali är därmed att betrakta som en militärdiktatur, isolerad från omvärlden och i armarna på Ryssland. I ljuset av den utvecklingen bör Sverige snarast avveckla sitt engagemang i Mali, skriver Diana Janse.

Malis militärjunta har meddelat att man inte avser hålla de utlovade president- och parlamentsvalen i slutet av februari. I stället vill juntan ha en övergångsperiod på ytterligare fem år, för att först därefter ge upp makten till demokratisk valda företrädare.

Därmed har juntan övergett också resterna av den övergångsstadga som förhandlades fram med den regionala samarbetsorganisationen ECOWAS efter den första kuppen i augusti 2020, den stadga som var grunden till omvärldens beslut att ändå stötta övergångsregimen under resan på väg tillbaka mot demokrati och konstitutionell ordning. Mali har också av allt att döma, trots att man så sent som den 9 januari officiellt nekat till detta, slutit avtal med ryska Wagnergruppen och upphandlat ryska legoknektar för att "diversifiera säkerhetsarrangemangen".

Diana Janse är senior fellow på Frivärld och har varit Sveriges ambassadör i Mali, Georgien och Libanon/Syrien. Hon har även tjänstgjort i Afghanistan. Hon är nu ledig från Utrikesdepartementet för att kandidera till riksdagen för Moderaterna.

Beskedet om de uppskjutna valen har satt landet på kollisionskurs med ECOWAS, som svarat med stängda gränser, hårda finansiella sanktioner och hemkallade ambassadörer. Även beslutet om Wagner har fått hård kritik från ECOWAS och från samtliga västliga partners.

Som konsekvens är Mali nu att betrakta som en fullfjädrad militärdiktatur, isolerad från omvärlden och i armarna på Ryssland. Det är uppenbart att Mali och ECOWAS behöver hitta tillbaka till förhandlingsbordet och enas om en färdplan framåt.

För Sveriges del gör utvecklingen det rimligt att ompröva och därmed avveckla vårt Mali-engagemang i ljuset av verkligheten på marken – oavsett utkomsten av en eventuell framtida överenskommelse mellan ECOWAS och Mali.

Detta har hänt

Efter den oblodiga militärkuppen i augusti 2020, som avsatte president Ibrahim Bobacar Keita (IBK) ledde ECOWAS intensiva förhandlingar med militärjuntan, ledd av överste Assimi Goïta.

Resultatet blev ett avtal om ett 18 månader långt övergångsstyre. President och premiärminister skulle vara civila, men juntans medlemmar fick i övrigt starkt inflytande på alla övergångsstyrets institutioner, inklusive nyckelministerposter. Kuppledaren, överste Goïta, blev själv vicepresident med ansvar för försvar och säkerhet. Avtalet (*Chartre de la Transition*) som kom att ersätta den åsidosatta konstitutionen stipulerade vidare att omfattande reformer skulle genomföras under övergångstiden: Korruptionen skulle bekämpas, en ny konstitution skulle antas och demokratiska, inkluderande val förberedas och hållas inom övergångsperiodens 18 månader. Avtalet reglerade också att vicepresident Goïta aldrig skulle kunna överta presidentposten och att övergångsstyrets medlemmar inte skulle få ställa upp i kommande val.

”Därmed är återgången till demokrati och den konstitutionella ordningen bordlagd för överskådlig framtid.

Kuppen hade brett stöd i Mali. Även om den sågs som ett svårt bakslag för demokratin var den gängse uppfattningen att landet hade kommit till vägs ände under IBK:s styre, och då IBK vägrade avgå betraktades den, *post-factum*, som det minst dåliga alternativet. Militärens olika delar föll in i ledet och slöt upp bakom kuppmaakarna. Även oppositionsrörelsen M5-RFP, som genom gatuprotester krattat manegen för kuppmaakarna, välkomnade kuppen öppet. Förhoppningen hos många var att Mali nu äntligen skulle kunna vända blad.

Internationellt fördömdes kuppen däremot unisont. Men efter avtalet med ECOWAS beslutade sig Malis många partners – även Sverige – för att stötta övergångsstyret under den överenskomna återgången till demokrati senast i februari 2022.

Efter snart 18 månader har vi nu facit i hand. Kuppledaren Goïta är nu själv president – den civila presidenten kupade han bort i en ”kupp i kuppen” i maj 2021. Någon ny konstitution har inte kommit på plats, några omfattande reformer har inte genomförts och några parlaments- och presidentval blir det inte i slutet av februari. Därmed är återgången till demokrati och den konstitutionella ordningen bordlagd för överskådlig framtid. Inte bara konstitutionen utan också övergångsstadgan är satt ur spel.

Inte heller säkerhetsläget i landet – det som borde vara militärens spetskompetens – har förbättrats under de senaste 18 månaderna. Tvärtom har säkerhetsläget blivit värre för varje månad som gått, och har nu också i större utsträckning spridit sig från de norra och centrala delarna till de södra, mer befolkningsrika, delarna av landet. Av det överenskomna finns egentligen bara en civil premiärminister kvar i form av Choguel Kokalla Maïga, en veteran från Malis politiska klass.

Den militärledda regimen vill nu ha ytterligare fem år på sig innan parlaments- och presidentval kan hållas och en återgång till demokrati och konstitutionell ordning genomföras. Den stödjer sig på de nationella konsultationer (*assises nationales*) som man genomförde runt om i Mali mellan den 11 och 30 december och där stora delar av det maliska etablissemanget var representerat. Under dessa förordades en förlängning av övergångsstyret på allt mellan sex månader och fem år. Hela konsultationsprocessen – som omfattade många fler frågor – får främst ses som ett sätt för juntan att kunna åberopa ett folkligt stöd för ett längre mandat och därmed få fram något slags legitimitet för beslutet att bli kvar vid makten. Att det inte skulle bli några val i slutet av februari stod klart redan då konsultationerna inleddes av den enkla anledningen att några nödvändiga förberedelser inte ägt rum.

Ett högt spel

Efter konsultationerna åkte en malisk delegation ledd av utrikesminister Abdoulaye Diop till Accra (Ghana är nu ordförande i ECOWAS) med sitt förslag om ytterligare fem år – det vill säga totalt sex och ett halvt år från den första kuppen i augusti 2020.

Under denna femårsperiod utlovade regimen politiska, institutionella och konstitutionella reformer som kunde säkerställa att fria och trovärdiga val kunde genomföras – i stort det som man kommit överens om skulle genomföras under de 18 månader som nu snart förlöpt utan att något hänt.

Om den maliska delegationens maximalistiska tidsplan var ett förhandlingsutspel i hopp om att nå en så lång förlängning av den utmätta tiden som möjligt så var det en felbedömning. Det var också ett monumentalt risktagande, då Mali och ECOWAS under en längre tid har varit på kollisionskurs.

På ett extrainkallat toppmöte om Mali den 9 januari beslutade ECOWAS att införa hårda sanktioner. Kommunikén var formulerad i skarpa ordalag, långt från diplomatiska

”ECOWAS hårda sanktionsbeslut och beslutet att aktivera Standby Force har mötts med vrede i Bamako.

guldvägar, och avfärdade det maliska förslaget som helt oacceptabelt. Man fattade beslut om att stänga land- och luftgränser och om omfattande finansiella sanktioner, inklusive att frysa den maliska statens tillgångar (även statliga företags) i ECOWAS central- och kommersiella banker, och att utesluta Mali från att genomföra transaktioner med någon av ECOWAS finansinstitutioner, inklusive investeringsbankerna. Också privata aktörer sanktioneras: alla kommersiella transaktioner med Mali suspenderas, även om undantag görs för livsmedel, mediciner, bränsle och elektricitet. Slutligen valde ECOWAS medlemsstater att kalla hem sina ambassadörer – ECOWAS-ambassadören i Bamako hade redan i slutet oktober förklarats *persona non grata* av Mali och hastigt tvingats lämna. Omvärlden uppmanades att sluta upp bakom ECOWAS sanktioner.

Men det stannade inte ens där. Med hänvisning till de potentiellt destabiliserade effekterna på hela regionen beslutade ECOWAS även att aktivera ECOWAS Standby Force med omedelbar verkan. Det var uppenbart att ECOWAS tålmod var slut.

ECOWAS hårda sanktionsbeslut och beslutet att aktivera Standby Force har mötts med vrede i Bamako, som har svarat efter bästa förmåga. I en egen kommuniké uppmanades det maliska folket och armén till vaksamhet och att vara förberedda på yttre hot mot landet. Också Mali kallade tillbaka sina ambassadörer från ECOWAS-staterna. I ett tal till nationen manade övergångspresident Goïta det maliska folket till lugn men också till allmän mobilisering den 14 januari, då massiva demonstrationer mot ECOWAS hölls på Självständighetstorget i Bamako.

I det korta perspektivet ser således de hårda sanktionsbesluten ut att snarast ha slutit leden bakom juntan, men frågan är vart vindarna blåser när Mali inom några veckor eller månader riskerar att stå inför likviditetsbrist, höjda

varupriser och svårigheter att betala ut statsanställdas löner och pensioner. Där står vi nu.

Clashen mellan Mali och ECOWAS får anses vara total.

Den ryska twisten

Sammanbrottet i relationen mellan Mali och ECOWAS kommer inte som en blixtnedslag från klar himmel. ECOWAS har länge signalerat att tålmodet var på väg att tryta. Mali har under lång tid vägrat att lyssna, sett sig som missförstådda och anklagat ECOWAS för att gå Frankrikes ärenden.

Och det finns flera bottnar i de frusna relationerna. En sådan är relationen mellan Mali och Frankrike, som försämrats påtagligt och stadigt sedan den första kuppen. Det är ingen hemlighet att Frankrike stod IBK och dennes siste premiärminister nära. Samtidigt anpassade sig Frankrike relativt snabbt till nya fakta på marken en tid efter kuppen. Men relationen mellan Frankrike och övergångsregeringen har över tid försämrats. Inte minst fick den sig en rejäl törn i och med fransk inblandning i en planerad regeringsombildning – som kuppledaren Goïta inte konsulterades om – en faktor som utpekades som skälet till att kuppen genomfördes.

Mali har alltid haft en komplicerad relation till den forna kolonialmakten Frankrike, men det som tidigare uttalades mellan skål och vägg har under de senaste månaderna alltmer ventilerats öppet. I sitt tal vid FN:s generalförsamling i New York september kritiserade premiärminister Maïga öppet Frankrike för att överge Mali. Några veckor senare anklagade premiärministern till och med Frankrike för att träna terrorister i norra Mali.¹ Kort sagt, relationen har försämrats, retoriken har hårdnat och missnöjet vädras nu i offentligheten.

En del av det fransk-maliska gnisslet beror på de närmanden som gjorts mellan Mali och Ryssland, och då främst i

1 Al-Jazeera, ["Mali accuses France of training 'terrorists' in the country"](#), 8 oktober 2021.

”En del av det fransk-maliska gnisslet beror på de närmanden som gjorts mellan Mali och Ryssland.

form av diskussioner om att ta in legosoldater från Wagnergruppen i Mali. Redan i september förekom rykten om att Malis regering var nära att sluta ett avtal med Wagner om att få 1000 av dess legoknektar till Mali för ca 10,8 miljoner dollar (ca 100 miljoner kronor) i månaden.² I Centralafrikanska Republiken har Wagners legoknektar erbjudits i utbyte mot bland annat koncessioner i gruvor, och i Mali har det spekulerats om att landet ska betala på samma sätt.

Från franskt håll menade man att ett sådant beslut skulle gå på tvärs mot allt som Frankrike arbetat för under flera år, både i Mali och för Sahelregionen i stort. Även USA var kritiskt och även andra länder med trupp i Mali drog öronen åt sig. Till exempel klargjorde Estland, som liksom Sverige deltar i Task Force Takuba, att om Wagner kom så skulle de lämna. Från maliskt håll svarade man att man avsåg ”diversifiera sina relationer” för att ”säkerställa landets säkerhet”.³

I takt med att kritiken mot Malis eventuella Wagnerkontrakt växt har den maliska regimen ändrat i talepunkterna. Under senhösten och vintern har man systematiskt avfärdat det som rykten, och hävdade att något kontrakt inte finns och inte är på väg. Men i början av januari kom likväl de första mediabilderna av Wagners legosoldater på gatorna i Segou, en stad nordöst om Bamako. Det har följts av bilder på ryska legoknektar i andra städer. På fransk TV ser man tydligt att både vagnar och personal saknar beteckning (som på Krim). Det motsäger både Mali och Ryssland, som menar att det är helt normalt samarbete mellan två regeringar och har med det krigsmateriel som

2 Price, Ned, ["Press Statement: Potential Deployment of the Wagner Group in Mali"](#), U.S Department of State, 15 december 2021.

3 Al-Jazeera, ["France warns Mali against Russian Wagner mercenary deal"](#), 14 september 2021.

”Detta sker i ett läge då Malis mångåriga partners står inför en konflikt med Ryssland – orsakad av Ryssland – i en annan del av världen.

Mali tidigare köpt av Ryssland att göra. I så fall skulle soldaterna dock ha vanliga ryska uniformer och ryska tecken på vagnarna.

En välvillig tolkning av Malis vilja att ”diversifiera” sina relationer är att det kan ses som ett sätt att försöka frigöra sig från Frankrike, vars agerande tenderar att ständigt röra upp mycket känslor. Ryssland har, både i Mali och i den vidare regionen, varit relativt skicklig på att utnyttja och spela på det missnöje som Frankrikes agerande tämligen ofta skapar. Men givet prislappen på diversifieringen för det fattiga landet är det lätt att läsa in andra faktorer, som en tydlig politisk vilja, personliga relationer och preferenser. Att Mali betalar dyrt för ryska legoknektar i stället för att satsa på sina egna säkerhetsstyrkor eller sitt urfattiga folk och dessutom gör detta i strid med sina partnerländers vilja – de som är där med trupp de själva finansierar – tyder på en tydlig politisk vilja att involvera just Ryssland. Att maliska företrädare därtill uppenbart far med osanning om rysk inblandning i Mali i dialogen om detsamma bidrar inte till förtroende partners emellan.

Detta sker i ett läge då Malis mångåriga partners står inför en konflikt med Ryssland – orsakad av Ryssland – i en annan del av världen. Att premiärminister Maïga avlade sin doktorsavhandling i dåvarande Sovjetunionen och kom att stanna ungefär ett decennium och att två av juntamedlemmarna – överste Malick Diaw och överste Sadio Camara – också har fått utbildning i Ryssland, den senare så sent som några veckor innan kuppen, bidrar till spekulationerna om att juntan har proryska preferenser.

Vad betyder detta för Sverige?

Att västvärlden bestämde sig för att ”stötta övergången” genom att fortsätta stötta Mali och dess övergångsregim får anses som unikt. Övergångsregimen saknade demokra-

tisk legitimitet, men i och med överenskommelsen med ECOWAS om en övergångsstadga och tidsplan för maktoverlämnande – i kombination med det starka folkliga stödet för att avsätta IBK – fanns ändå något slags legitimitet. Nu är den fasen slut och den legitimiteten förverkad.

Mali är nu i praktiken en fullfjädrad militärdiktatur utan färdplan mot demokrati, isolerat från omvärlden och på kollisionskurs med ECOWAS och sina partners, och i stället i armarna på Ryssland. Sammanbrottet är ett faktum. Men Malis utförsbacke har pågått länge. Undanflykterna, rationaliserandet, förhalandet – alla tecknen på att juntan inte skulle vilja lämna över makten som avtalat har funnits där. De reformer som man säger sig vilja genomföra och nu behöver ytterligare fem år för att ta itu med är i stort samma reformer som man under 18 månader har undlåtit sig att ta itu med.

Det ter sig uppenbart att ECOWAS och Mali snabbt behöver hitta en väg tillbaka till förhandlingsbordet och en väg ut ur krisen, såväl för ECOWAS som för Malis skull.

För Sveriges del gör utvecklingen det fullt rimligt att ompröva vårt Mali-engagemang i ljuset av verkligheten på marken – oavsett hur en eventuell framtida överenskommelse mellan ECOWAS och Mali kan se ut.

Det är ett engagemang vi har haft påfallande svårt att motivera, och som lett till påfallande lite påfallande lite debatt. Sverige är – trots den generösa prislappen på vårt Mali-engagemang – en del av en större helhet, som också den måste fungera. Det gäller inte minst Frankrikes agerande, EU:s samlade engagemang och FN-kollektivets insatser. Men allra mest gäller det Malis eget agerande.

Vad det gäller vårt militära engagemang i EUTM och Task Force Takuba är det hög tid att helt avsluta det. Argumenten är åtminstone sex:

- **Det är inte rimligt att Sverige tränar en juntas soldater.** Dagens styre – som vi med våra insatser stöttar – saknar legitimitet. För vår regering med globalt demokratifrämjande som en av sina prioriteringar får man anta att åt-

minstone ett uns av demokratisk legitimitet spelar roll när vi beslutar vilka vi stöttar. Det borde det göra.

- **Mali har, trots starka invändningar från partners, valt ryska legoknektar som ny ”säkerhetsleverantör”.** Wagnergruppens bekräftade närvaro borde vara skäl nog att omedelbart packa ihop. I synnerhet som EU, med svenskt stöd, valde att den 13 december belägga Wagnergruppen med sanktioner, liksom åtta personer och tre entiteter kopplade till gruppen. Att svensk militär skulle fortsätta att samverka med den maliska militärregimen, nu i samarbete med en paramilitär organisation som vi själva belagt med sanktioner, faller på sin egen orimlighet.
- **Den demokrati vi kom för att skydda är redan avvecklad.** Anledningen till det internationella samfundets starka engagemang för Mali från 2012 var att rädda – och stötta – Malis demokrati från jihadisternas framfart. Nu har Mali själv avvecklat denna demokrati för över-skådlig framtid, och med de senaste turerna också rester-na av den legitimitet som övergångsstyret ändå åtnjöt i det internationella samfundets ögon.
- **Att överge demokratin måste få konsekvenser.** EU-kollektivet beslutade efter den första kuppen att vi skulle bli bättre på att villkora och ställa krav på vårt stöd till den maliska staten. Vi skickar helt fel signaler om vi nu, när regimen backar från sina åtaganden, fortsätter vårt samarbete som om inget har hänt. Risken att militärkupperna sprids vidare i den volatila regionen är inte heller försumbar – sist ut var grannlandet Guinea med en militärkupp i september i år (Guinea har också ställt sig på den maliska juntans sida efter ECOWAS sanktionsbeslut).
- **Vi behöver våra soldater (och vår materiel) hemma.** Ännu ett skäl till att svenska trupper borde lämna Mali är att Ryssland försatt Sverige och övriga Europa i den allvarligaste säkerhetspolitiska krisen i modern tid. Därmed är behovet av våra militära styrkor här hemma större än på flera decennier, för vår egen säkerhets skull. Det gäller inte minst våra specialförband, med dess särskilda

”Behovet av våra militära styrkor här hemma är större än på flera decennier.

förmågor och mobilitet.

- **Men även vårt övriga engagemang – inom FN-insatsen MINUSMA och inom biståndet – behöver omprövas.** Det är orimligt att år efter år fortsätta på samma inslagna väg när ”mer av samma” så uppenbarligen inte biter. De mål som Sverige har satt för sitt engagemang i Mali, att stödja ”ökad säkerhet och hållbar utveckling”, att ”nä en hållbar och fredlig utveckling”, att stötta fredsavtalets implementering och annat i samma anda är inte realistiska och inte inom räckhåll. Mali går i motsatt riktning.

Men trots det senaste årets omvälvande händelser har det svenska engagemanget i stort sett fortsatt i samma form som om ingenting – eller väldigt lite – har hänt. Och om det är något vi borde ha lärt oss av den afghanska tragedin är det att när kartan och verkligheten inte stämmer överens är det kartan som måste ritas om, inte verkligheten som ska negligeras. Det gäller vår politiska strategi, våra militära insatser och vårt utvecklingsbistånd.⁴ Det gäller vårt agerande visavi Mali, visavi Frankrike och inom ramen för EU-samarbetet och inom FN-styrkan.

Ska vi vara kvar i en eller annan form måste vi kunna argumentera för varför och göra det trovärdigt att vi gör skillnad och bidrar till att nå de mål vi satt upp. Att fortsätta pumpa in hundratals miljoner i insatser av gammal ohejdad vana eller för att det är för svårt att hantera verkligheten duger inte.

Ett sådant agerande innebär inte att vi är osolidariska, tvärtom. Det mest solidariska vi kan göra är att fokusera svenskt stöd till länder som har kapacitet men också politisk vilja att förvalta det. Mali har gjort sitt vägval och är för tillfället inte ett sådant land.

⁴ Det omfattar alltså inte det humanitära stöd Sverige ger, då man skiljer på utvecklingsbistånd och humanitärt stöd.